

886.7-3
K 99

ЕДИН МЛАД УЧИТЕЛ В ОНОВА ВРЕМЕ

КОСТАДИН КРАЛЕВ

*“Ако не сполуча да си създам своя
съдба, все пак аз няма да се подчиня
на оная съдба, която ще искат за ми
се наложи” Боян Пенев*

Голямо село и Ясенец на границата

Радостта на младия учител Камен Зенгинов беше голяма, получи назначение за учител в голямо училище в Голямо село, и ето че една от мечтите му беше осъществена - щеше да обучава много ученици с двойни класове и да работи в многоброен учителски колектив. Във всичко това голямо той очакваше да се осъществят и друг негови предначертания - тук ще се опита да се реализира професионално като млад амбициозен специалист, тук ще създаде нови приятелства с хора, които ще бъдат негова среда и накрая, тук може би ще срещне любимата на сърцето си.

Едни от първите мечти на Камен да се учи и работи някога като учител вече станаха реалност. И сега, развълнуван, мислите го връщаха назад, в неговото родно село, скътано в северното подножие на Сакар, с разпръснати като рядкаръжкъщи между двете реки. Детските години минаха в игри с махленските връстници и воловарчета по полето и горатата. Сега, като си спомни за тези години болка пареше мислите и душата и не даваше покой ни дни, ни нощи.

Осем - девет годишен сутрин майка му го изпращаше до пътната врата с торбичка ръжен хляб и сиренце в застручето да пасеше двете големи биволици и все наричаше да ги откара край реките, дето пашата е по-зелена и сочна. Вечер го хваляше и му се радваше, когато по-голямата биволица напълни догоре менчето с мляко. Сетне, когато биволиците застаряха баща му ги продаде на талашманлийския панаир и с парите купи две даначета, на които им предстоеше да станат работливи и послушни волове. Те порастнаха заедно с Камен и през лятото ги пасеше с другите момчета. Някак неусетно минаваха дългите летни дни в забавни и весели игри с другите воловарчета. Пак така неусетно се изнизиха училищните години в основното училище. Сякаш нямаше трудни уроци и кръжоци. Затова пък имаше много безгрижни и весели другарчета, радходки в полето и Франковите дървета. От тогава

обикна старото селско училище и учителите. Тази ранна детска обич към учителите се поощри от мама и кака Деница, които вкъщи често говореха за двете учителки Ася и Катя, дошли чак от чирпанския край и години наред живеяха на квартира у мамината сестра. На Камен се струваше, че разговора се въртеше все за едни и същи неща: как чисто и подредено било в стаята им, как спретнато и по градски се обличаха и говореха "а пък ние простотия и беднотия- до шия".

-Учи, учи, та като порастеш да станеш учител като двете учителки, а не цял живот като нас прост и беден да останеш, така укорно напътстваше Каменовата майка и тайничко си таеше една майчина мечта. Тя, мечтата си виждаше в по-големия син, Янко. Радваше я Янко, защото в учението беше един от най-добрите в класа и го хвалеха, когато по някаква случайност срещне учителите в Ѓорговия дюкян и тогава по своему изживяваше радостта и бързаше да сподели на всички вкъщи. Но измамна сякаш е била тази ранна майчина радост. Зла прокоба ѝ отне завинаги голямата надежда - Янко.

Винаги когато Камен си спомняше името на по-големия си брат Янко, тъжният спомен свързваше с този на майка си. Като признателен син Камен можеше със синовна обич и признателност да говори и напише най-съкровени слова за своята майка Стайка. За него тя беше най-обаятелният човек на земята. Много и всичко днес в личния си живот дължеше на майка си. Днес и завинаги най-голяма обич би отредил на мама Стайка и баща си, на родното село, на неговите двама сина, внукът Кристиан, съпругата си и България, те бяха и си остават исконни за него. Бездна, зейнала като отворена рана предизвика майчината смърт. Ако имаше нещо, което винаги му е потребно и искаше да беше наследил от нея, то това беше уважението ѝ към страдащите хора, трудолюбието и вечният ѝ порив към знанието, светлината, вродената ѝ честност и благост към хората. Както за всяка майка, така и за мама Стайка, каквито думи да се кажеха, щяха да бледнеят пред светлия ѝ образ.

Не избледняваше през годините един спомен - мечта

на Камен. Тази мечта у него се появи годниа преди завършване на основното училище. Всяка сутрин през горещото лято, когато изкарваше на паша двата вола, а понякога овцете, все му се искаше този ден да бъде нагоре към гората на Сакара. Там от високото, от Каменна могила, като на длан се виждаше целият детски свят. Не, че обичаше кой знае колко много само тези кърски места. Не. Ако е за харесване, по предпочиташе днес да бъде край Балабановец, че беше по-близо до селото, или край Голямата река, за да се окъпе за стотен път в някой от нейните дълбоки вирове, или край Двата ръта, че ще може да си хапне рано узряло грозде, диня да откъсне. Някаква необяснима и вълшебна за детския му разсъдък беше ей оная бяла лъкатушна лента на чакълестото мраморно шосе, което водеше до околийското градче. Искаше, много му се искаше, където и да пасеше днес воловете да вижда тази криволичеща като бърза светкавица бяла лента на шосето. Камен знаеше, че там отиваха да се учат в новооткритата гимназия порасналите момчета и момичета. Една по детски преживяна въздишка се отронваше в гърдите на Камен, когато летният ден започваше и свършваше с видяната светла лента за градчето. Всеки ден броеше колко дни оставаха до края на това лято и още колко години ще минат докато тръгне да се учи в гимназията.

Непосилен беше трудът на Каменовите родители по тютюневите ниви. Това правеха от ранна пролет до първия сняг. Ръженият хляб, скърцащ между зъбите едва стигаше до новото зърно. Така беше и с изхранването на животните, все не достигаше плевата, сеното и листниците. С нетърпение чакаха края на дългата и студена зима, за да изкарат измършавелите добитъчета на зелена трева по чукарите на Еджика. Затова всеки от селото се тюхкаше, че много се работеше, а нищо не достигаше- ни за хора, ни за животни. От много малък откакто се помнеше, Камен често слушаше тези вайкания на родители, на съседи и роднини, дошли у тях на раздумка. Всички те, сякаш се наговорили, казваха на децата:

-Отваряйте о време очите си, да се отървете, когато

порастете от нашата орисия- ще рече да се учат.

-Гледайте книгите, слушайте даскалите, иначе и вие като нас цял живот ще садите тютюн, ще орете хендеците на Студен кладенец и пак ще ходите за плява с ритлители в увата! Гледай баща си, спрял ли се е лете и зиме и пак едва-едва изкарваме, нищо не постига- тъй всеки божи ден Камен слушаше тези приказки най-вече от майка си.

Бащата на Камен беше тих и работлив човек, “при вола да го впрегнеш, ще тегли и ще мълчи”. Коров и здрав като сакарско меше. Висок и строен, наглед- хубавец с онези пъстросини очи и руменобяло лице. В душата си носеше, а оттам в поведението, цялата палитра на селската доброта и честност. Той беше дълбок извор на уважение и любов към родна земя, към бащиния дом.

Спомените на Камен връщаха назад лентата на времето за неговата сестра Деница-най-хубавата селска мома. И сега колчем станеше дома в родното село за така Деница, всеки бързаше с възхита да каже за нейната хубост, за дългите руси плитки, за пъстросините като метличина очи и бяло лице, за селските ергени, които се надпреварваха кой пръв да спечели сърцето ѝ.

Генчо, като най-малък, изпитваше любовта и отстъпчивостта на всички в семейството, по цял ден до забрава играеше с махленските деца по прашните пътища и селската река. Глезен и разсеян ката волна птичка, една след друга минаваха детските му години, за да израстне и заобича рисуването, което ще го отведе до /ветеринарната медицина.

Такива неотдавнашни сломени се въртяха в главата на Камен сега, когато в ръце държеше заповедта за назначение в Голямо село там, където го очакваше новото и неизвестното...

Новата учебна година започваше на първи септември. Този ден не е записан с червен цвят в годишния, календар, но той носеше празничност и радост в душите на всички- ученици, учители и родители. В този ден от всяка улица като бързи пролетни поточета прииждаха с пъстри букети цветя учениците на селото, изпратени с заръка за учение и здраве. А училищният двор тази сутрин необикновено рано се изпълни с весела детска глъчка.

Всеки бързаше да сподели как беше прекарал жаркото лято на море, на планина и на гости. И училището, боядисано в нова пастелна премяна, отдалеч се усмихваше на всички и обещаваше от днес да бъде все така хубаво и желано.

Часът е осем. Училищният звънец призова на спорен труд ученици и учители. Настъпи весело оживление. Всеки ученик търсеше своя клас и своя учител. Чу се свирката на учителя по физическо. Учениците от двата шести класа и един пети клас имаха нови класни ръководители, новоназначените млади учители от града. По смутените погледи на децата срещаха ведрите и усмихнати лица на своите класни ръководители. Празничната програма започваше с приветствието на новия директор Дими Хаяров.

-Добре дошли в родното училище, скъпи ученици, учител и гости!

Редяха се песни и стихчета за възхвала на партията-закрилница, под чиито грижи се учат децата на България. В края на цялата тази церемония най-напред бяха поведени първокласниците да прекрачат прага на родното училище, храм на знанието и доброто. Последваха ги останалите класове, водени от класните ръководители. Поруменелите лица на родителите издаваха вълнение и тревоги. Каква ли ще е съдбата на моето дете от този ден нататък, ще успее ли, ще се учи ли като еди-кое си, или и то като мен ще копае на дългите редове на блока? - се четеше по лицата на майките, чиито деца днес за първи път прекрачваха прага на селското училище. Ох, мили майчини тревоги и вопли, вие сте вечни като това септемврийско слънце, като чернозема на това тракийско поле!

В този край с бавни и тихи стъпки пристигаше вълшебницата -есен. Багрите ѝ от пъстрата палитра шареха гори и поля, натежали от богата родитба. Все по-често кацаха по телеграфните жици на броеници лястовици и отвисоко оглеждаха и си вземаха последно сбогом с ширналото се тракийско поле, преди да отлитят на юг. Вече слънцето рано сутрин не бързаше в огнен изгрев да се покаже над Манастирските възвишения и в

дълъг и горещ летен ден да обходи цялата земя, а бавно и все по на юг изгръвяше и скъсяваше своя небесен път, есенните дни ставаха все по-къси, нощите - дълги и прохладни.

Макар че, учебната година започваше на първи септември учителите в страната бяха задължени още на двадесети август да бъдат на работните си места. Десетте последни дни на горещия август преминаваха в подготовката на новата учебна година. Това за Камен означаваше оправяне с редица училищни и лични проблеми. Първа и неотложна грижа беше настаняване в близка до училище квартира. Чакаше го обемиста писмена подготовка по годишното разпределение на учебния материал по предмети и класове, годишен план за самообразование, план на класният ръководител и кръжока и др. Всичко това трябваше да напише и представи и за одобрение на директора на училището в определения срок, преди първият училищния звънец да бие. Разбира се това не беше трудно за Камен. Той знаеше кое и как да започне, а това беше много важно, дори най-важно, защото вече знаеше и можеше. В близкия окръжен град беше завършил института за прогимназиални учители и една година учителсвува в малко гранично селце. Усещаше се, че беше подготвен за тази сложна и морално отговорна дейност да бъде "инженер на човешката душа" педагогическия шлагер на днешния ден. Модерно беше по тези времена да се циткрат чужди мисли, особено на вождовете на световния пролетариат.

В началото на тази учебна година освен Камен бяха назначени още двама учители по български език и литература и новият директор Дими Хаяров. Всички бяха завършили учителския институт, а Хаяров го познаваше по червения анцунг, с който не се разделяше. Но какво беше се случило, та отново да се срещнат в Голямо село?

Години наред в това голямо училище разправиите и караниците между две учителски семейства са били ежедневие. Учителският колектив бил разделен на две - "кой да води бащина дружина". Семейството на местните учители не одобрявало педагогическите методи на ръководство на директорката и пианството на мъжа ѝ и считали, че те ще бъдат по-добри на тази

длъжност. Старата директорка пък се надсмивала и иронизирала мераците на местния кандидат за поста й. И към това като се прибавеше неодобрението на местните партийни ръководители, става ясно, че нещата нямат оправия във времето и пространството! Тогава началниците в окръжната просвета преместват директорката в друго училище и назначават с партийно поръчение Дими Хаяров. "Хидалгото", скоро младите му лепнаха това прозвище заради високия си ръст и слабото си телосложение, получи партийно рамо от местната партийна организация и със замах "оправяше рогата" на провинилите се по макареновски. А фактически нещата от самосебеси се оправиха, защото вече го нямаше на училищния хоризонт семейството на старата директорка, а местното семейство беше натикано в глуха линия. Но Дими Хаяров си приписваше несъществуващи заслуги и на педагогически съвети се палеше и заплашваше, че "ножът ще опре до кокала, но из корен ще унищожи врага, който се бил настанил в редиците с партийен билет на нашата героична партия", че "станал по-тих от водата и по-нисък от тревата" и отвътре руши монолитното партийно единство, че "който не е с нас, той е против нас". Слушаше Камен тези разпалени тиради на Дими Хаяров и недоумяваше! Явно беше, че образованието не беше направило истински човек Дими Хаяров, то беше нещо привнесено му и ако човек не мисли, то образованието го изкривява. Ние, българите сме издигнали образованието в култ и често над него не виждаме истинския човек. "Няма спасител с меч, спасител с меч е погребващ ангел" - учи английски историк. А те, тримата млади новоназначени учители, седнали един до друг с погледи се питаха: "в що за място сме попаднали и не е ли време да си обираме крушите, докато все още не беше не късно?" Камен считаше, че дебненето, отмъщението бяха пещерни прояви и човек като Дими Хаяров не трябва да бъде издиган на ръководна работа. Ако все пак някъде и някога злобният и отмъстителният ще захване някаква работа, то той ще бъде доностник. Човещината започва винаги с доверие, а нещастieto с -подозрение.

Обществената среда смъкваше до своята възможно най-низка степен една голяма част от българската интелигенция.